

NOVI SVJETIONICI HRVATSKOG JADRANA

U srijedu 20. lipnja u Galeriji Klovićevi dvori otvorena je izložba i promovirana knjiga *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana*, a dan kasnije održan je seminar *Mediteran kakav bi mogao biti* na kojem su sudjelovali predstavnici lokalnih samouprava sedam lokacija obuhvaćenih projektom, graditelji i stručnjaci koji su se bavili ključnim pitanjima koje je otvorio projekt: javno-privatna partnerstva pri izgradnji na obali, razvoj sveučilišta kao jedna od sadržajnih smjernica i promišljanje o novim oblicima turističke ponude. Izložbu je posjetio nizozemski premijer Jan Peter Balkenende u pratnji hrvatskog premijera Ive Sanadera.

Izložba i knjiga prikazuju proces razvoja projekta, od trenutka izrade programa i prijave za financiranje od *Matra programa* nizozemskog Ministarstva vanjskih poslova do prikaza početne faze razvoja projekata za lokacije nastalih u čvrstoj suradnji između arhitekata i predstavnika lokalnih zajednica. Projekti prikazani na izložbi i predstavljeni u knjizi definiraju početne prijedloge koji će se razvijati u nastavku projekta, te su ujedno temelj za usmjeravanje diskusije kako pripremati lokacije za razvoj i određivati njihovu namjenu, s ciljem izrade konačnog prijedloga uključenog u izradu dokumenta prostornog uređenja.

Projekt *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* predlaže strategije održivog razvoja Jadranske obale. Osnovni problem koji projekt istražuje jest pitanje održivog razvoja obale pod pritiskom masovnog turizma u tranzicijskom socijalno-ekonomskom kontekstu. Ako se turizam danas promatra kao osnovni potrošač obalnog prostora, onda će *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* predstaviti alternativne koncepte razvoja obale uz očuvanje nužnih vrijednosti obalnog

krajolika. Projekt se koncentrira na sedam lokacija na obali zamišljajući *Mediteran kakav bi mogao biti*, uz

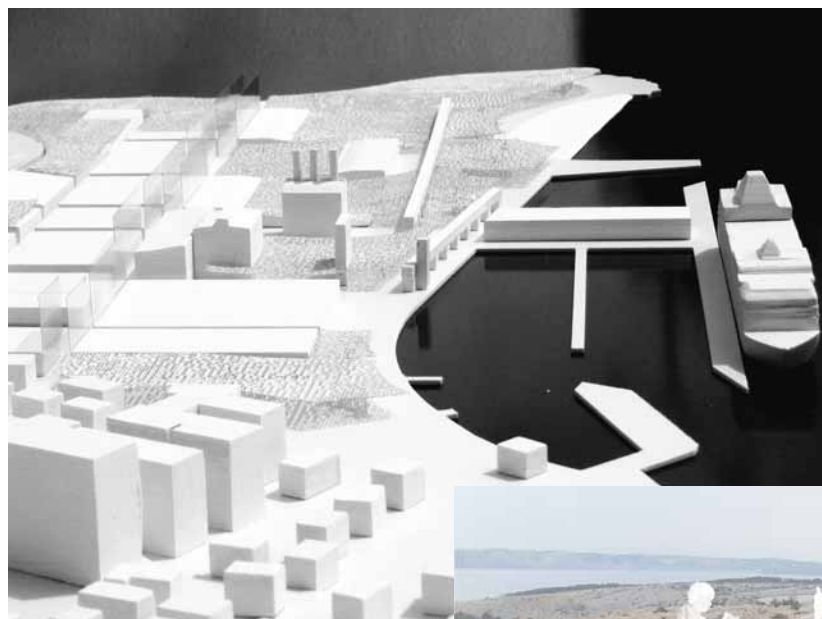
uključivanje javnosti u procesu planiranja obale. Radne skupine po lokacijama formi-

Projekt za lokaciju Dubrovnik

Novi projekti

rane su od vodećih hrvatskih arhitekata koji tijekom procesa rada najizraavnije surađuju s predstavnicima lokalne zajednice, istraživačima iz nevladinih udruga te potencijalnim korisnicima prostora. Krajnji su rezultat projekta usuglašeni prijedlozi prostornih planova gdje se najviša razina arhitektonske prakse preklapa sa sveobuhvatno istraženim i usklađenim sadržajima za pojedine lokacije.

Projekt za lokaciju Dugi Rat

Projekt *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* financijski je podržan *Matra programom* nizozemskog *Ministarstva vanjskih poslova* koje podupire procese socijalne transformacije u zemljama kandidatima za članstvo u Europskoj uniji, jačajući sposobnosti lokalne zajednice i nevladinih udruga da integriraju zahtjeve o razvoju svoje sredine u urbanističke razvojne planove. Inicijatori su i realizatori projekta *Udruženje hrvatskih arhitekata* i *Berlage Institute* iz Rotterdama.

Hrvatska - Mediteran kakav bi mogao biti

Knjiga *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* sadrži analize, operativne metode te niz uputa za izgradnju sedam specifičnih lokacija na Jadranu. Ona je uređena i dizajnirana tako da

služi kao priručnik o procesu oblikovanja razvojnih strategija za lokacije Labin, Omišalj, Goli Otok, Zadar, Dugi Rat, Stari Grad i Dubrovnik. Slijedeći metaforu o *Novim svjetionicima* te iskazujući određenu razinu ambicije i vjere u budućnost projekta, predstavljamo operativni karakter razvojnih strategija te njihovu upotrebljivost i za ostale dijelove obale. Srećom, većinu Jadranske obale (85

umjesto *Mediterana kakav je nekad bio* osnovna je ideja projekta *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana*.

Pogled na izgrađenost mediteranske obale pokazuje razloge za zabrinutost. Od Gibraltara do Bospora, usmjerimo li pogled samo na europsku stranu, posljedice masovnog turizma, osobito na španjolskoj i talijanskoj obali, upozoravaju na potencijalnu katastrofu i za hrvatsku obalu. Talijanski i španjolski slučaj ocrtavaju primjere neodrživog razvoja ili razvoja koji bitno onemogućava promjenu stanja budućim generacijama.

Projekt *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* pokazuje kako se obala može razvijati na održivi način. Koncept održivog razvoja gotovo je jedini mogući model razvoja teritorija pod pritiskom globalnog tržišta. Masovni je turizam jedan od bitnih aspekata globalnog tržišta te će u budućnosti snažno utjecati na razvoj obale. Središnje pitanje na koje ovaj projekt

Projekt za lokaciju Goli Otok

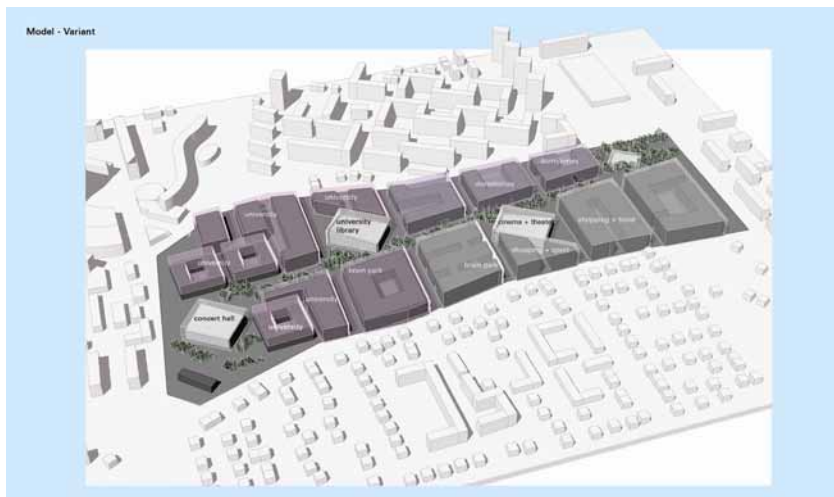
%) čini nedirnutu priroda izuzetne ljepote, pa je ne treba popravljati. Zato ovaj priručnik savjetuje kako će se popraviti Jadran na onim dijelovima koji su uništeni prijašnjom izgradnjom te izgraditi na onim dijelovima koji još nisu izgrađeni. Razvoj hrvatskog Jadrana nije samo neizbježan već i nuždan proces. Izgraditi *Mediteran kakav bi mogao biti*

odgovara jest: kakav razvoj? Održivost razvoja nekog teritorija može se definirati kao odnos triju diskursa: ekonomskoga, socijalnoga i ekološkoga. Samo ako razvojni projekti unapređuju, a ne unazađuju odnose između ovih triju segmenata društvene stvarnosti, projekt će biti održiv. To na primjer znači da određeni projekt koji nastoji bitno pokrenuti eko-

nomski razvoj neće ugroziti okoliš ili zaustaviti očekivanu socijalnu transformaciju, ili da drugi projekt, koji bitno nastoji očuvati okoliš, neće pogoršati ekonomsku situaciju niti zaustaviti socijalne transformacije. Te konačno, projekti koji će nastojati poduprijeti socijalne transformacije ne bi trebali zaustaviti ekonomski razvoj niti ugroziti okoliš. Na takav način shvaćena "održivost" postaje gotovo operativni koncept gdje se uspostavlja ravnoteža između ekonomskoga, socijalnoga i ekološkog aspekta razvoja.

S druge strane, koncept održivog razvoja nije neka magična, ideološki i strukturalno čvrsto definirana metoda koju samo treba slijepo slijediti i očekivanja će kad - tad biti dosegnuta. Održivi je razvoj prije svega višeslojni proces koji u hrvatskome slučaju predstavlja tranzicijsku transformaciju društva prema novim demokratskim standardima. Ova trans-

Projekt za lokaciju Zadar

slikati na drugi društveni kontekst. *Copy-paste* metoda obično ne funkcionira ili ne proizvodi održive rezultate. Zato je kvaliteta strategija razvoja te njihova specifična kontekstualnost zalog svake nove uspješne budućnosti.

Druga tranzicija: budućnost u Europ-

koliko tim zemljama treba vremena da bi dostigle razinu razvijenih zemalja osnivača unije. Od Slovenije do Litve trebat će između 30 do 50 godina po sadašnjim ekonomsko-političkim pokazateljima da se hipotetski izjednače standardi. Pristupom u Uniju te su zemlje završile prvu tranziciju, tj. prelazak iz jednopartijskoga političkog sustava i regulirane društvene privrede u sustav parlamentarne demokracije te slobodnog tržišta. Nakon usklađivanja sa standardima unije i priključenja tek ih sada čeka teška zadaća da zapravo dostignu te standarde.

Socijalna transformacija kao paralelni i preklapajući proces političkoj i ekonomskoj transformaciji iznimno je bitna za dostizanje standarda razvijenih društava zapadne Europe. Upravo je *Matra program* Nizozemskog ministarstva vanjskih poslova jedan od mehanizama zemalja razvijenog zapada da potakne te transformacije te da smanji razlike u novoj ujedinjenoj Europi. Hrvatski socijalni *landscape*, krajolik, još je uvijek u fazi prve tranzicije. U mnogim aspektima društvene stvarnosti Hrvatska bitno zaostaje za europskim standardima koji bi ju u skoroj budućnosti približili Europskoj uniji.

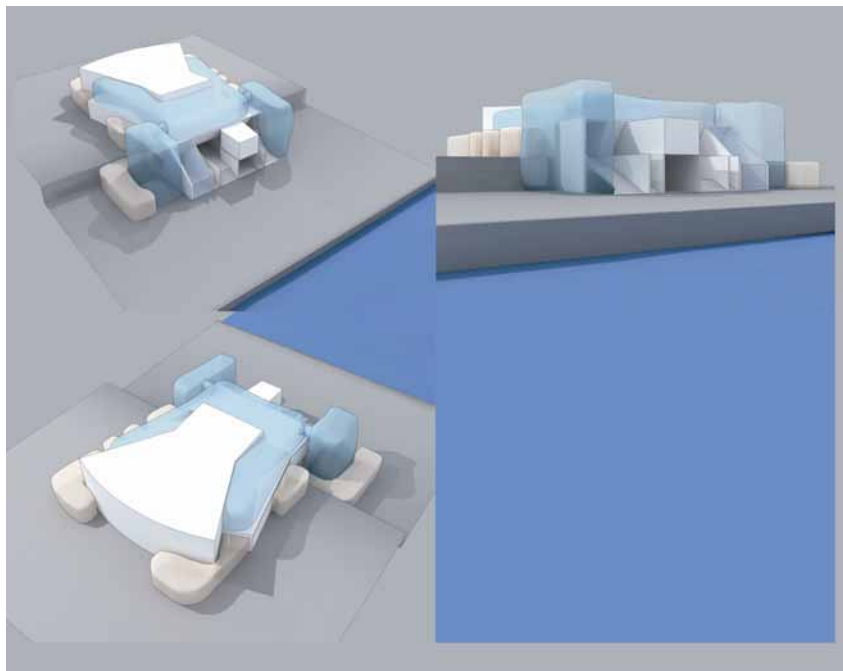
Gospodarenje prostorom te istinsko demokratsko, jasno odlučivanje o sigurno najvrednijem resursu Hrvatske

Projekt za lokaciju Omišalj

formacija nije i ne može biti podržana ili razvijena ako se ne osniva na kvalitetno drukčijim projektima i procesima. Na žalost, ili na sreću, nikada nije moguće jedan sustav pre-

skoj uniji londonski "Economist" je u broju posebno posvećenom zemljama koje su 2005. pristupile Europskoj uniji donio vrlo zanimljivu tablicu. Naime dijagram je pokazivao

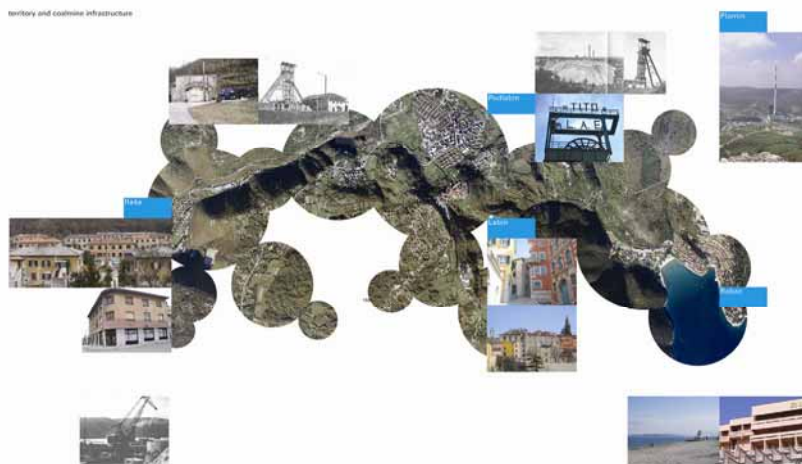

Projekt za lokaciju Stari Gra

od osnovnog je značenja za ukupni razvoj zemlje. *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* anticipiraju urbano planiranje i arhitekturu kao fundamentalnu disciplinu za ukupni razvoj te socijalnu transformaciju Hrvatske, uz doseganje standarda Europske unije. Kritično pitanje za uključivanje u Europsku iniju nije kad će Hrvatska biti formalno primljena, već koliko i kako će se razviti do tog datuma. Nakon stoljeća nestabilnosti, promjena režima, ratova te konstantnog života na margini između sustava ili u opoziciji prema sustavu, hrvatski europski projekt predstavlja gotovo nevjerojatnu šansu za stabilniji razvoj u dužem vremenskom razdoblju.

Strategija urbanog razvoja hrvatskoga obalnog prostora trebala bi se fokusirati na razvoj gradova i naselja te kontrolirati širenje izgrađenog teritorija. Povećanje urbanih gustoća naselja te kompletiranje sadržajima od vitalne je važnosti za stanovnike i za turiste. Izgradnja nove infrastrukture te preklapanje s novim gradskim sadržajima uz poštivanje postojećih urbanih kvaliteta, treba stvoriti nove kvalitete u obalnim gradovima i na-

seljima. Pitanje na koje projekt *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* odgovara jest kako oblikovati te strategije i potaknuti procese razvoja.

Projekt oblikovanja razvojnih strategija za lokaciju Labin

Razvoj u novim uvjetima moraju pratiti i nove metode planiranja. Sam proces planiranja treba povezati "top down" s "buton up" pristupom. Drugim riječima, planove od fundamentalnoga značenja za pojedine lokacije treba izrađivati uz najširu moguću participaciju svih faktora razvoja (*stakeholders*). Arhitekti i urbani planeri imaju u tom procesu stratešku ulogu koordinatora te koreografa

novih urbanih procesa. Oni najizravnije surađuju s lokalnom zajednicom, nevladinim udrugama te potencijalnim korisnicima prostora. Projekt upotrebljava nove metode istraživanja teritorija, metodu javne diskusije te prezentacije prijedloga plana, metodu ispitivanja potencijalnih zainteresiranih korisnika, metodu ispitivanja javnog mišljenja te u izravnoj komunikaciji s lokalnom zajednicom potiče proces donošenja usuglašenih planova za razvoj pojedine lokacije. Na ovaj način utjecaj civilnog društva u najširem smislu može biti fundamentalno važan za donošenje razvojnih planova demokratskim i jasnim procesima. Nove metode planiranja koje predstavlja projekt *Novi svjetionici hrvatskog Jadrana* anticipiraju tranzicijske promjene institucija sustava vlasti, razvoj civilnog društva te razumijevanje i prihvaćanje koncepta održivog razvoja. Ovi su procesi institucionalnih promjena te podizanja svijesti sudionika u pro-

cesu razvoja dugotrajni te specifični za tranzicijske sredine. Međutim, provedba procesa koje projekt potiče i iskustvo koje se može generirati tijekom rada na projektu mogu bitno smanjiti vrijeme "prilagodbe" novim standardima.

Vedran Mimica,
prodekan Berlage Instituta u
Rotterdamu

